

Zdeněk MĚŘÍNSKÝ, *Morava na úsvitě dějin*, Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, Brno 2011 (= *Vlastivěda moravská. Země a lid 4*)

655 s., ISBN 9-788072-750887

Řada „Země a lid“ *Vlastivědy moravské*, jejíž vydávání zahájil Josef Válka svazkem věnovaným středověku, slibovala po takřka sto letech syntetický náhled na dějiny Moravy jako země. Mezi svazkem věnovaným pravěku a Válkovým dílem sice nezela velká propast, neboť i on věnoval pozornost „Staré Moravě“, avšak prostor, který jí mohl v celkovém rozsahu své hutné knihy věnovat, nebyl příliš velký. I proto se tato dějinná kapitola, veřejností nahlížená jako nejslavnější v moravské historii, jevila jako lákavý předmět obsáhlejší samostatné práce. Tuto výzvu přijal archeolog Zdeněk Měřínský.

Měřínského neobyčejně obšírný výklad (knih se rozsahem vyrovná dvěma Válkovým svazkům o středověké a raně novověké Moravě) těží z autorových předchozích prací „České země od příchodu Slovanů“ (nakladatelství Libri), na rozdíl od nich však disponuje poznámkovým aparátem. Podobně jako uvedené svazky předřazuje autor výkladům o Velké Moravě přehled vývoje od příchodu Slovanů, a to jak v oblasti historické, tak z hlediska proměn hmotné kultury (s. 1-196). Následně je rovnoměrná pozornost věnována formování mojžírovského knížectví (197-290), moravskému křesťanství (291-400), otázkám hmotné kultury (401-495) a konečně problému Svatoplukovy Velké Moravy a jejího zániku na počátku 10. století (496-621).

Autor se vždy snaží konfrontovat svědectví písemných pramenů, archeologie, případně jazykovědy, což je nepochybně pozitivním rysem textu. Měřínský podává vyčerpávající úvody i do celé řady dílčích otázek a kniha tím získává přidruženou kvalitu jakéhosi průvodce či příručky, kde lze rychle nalistovat příslušné téma a získat po přečtení několika stran hutný úvod do dané problematiky. Nevýhodou tohoto přístupu však na druhé straně je, že se za autorovými dílčími úvahami neskryvá celistvý koncept, který by vedl k syntéze srovnatelné s Válkovou či nověji Vavřínkovou.

Zároveň kniha nenabízí ani skutečně vyčerpávající analytický aparát, který dále budeme hledat v pracích Dušana Třeštíka, nehledě na to, že valný díl odkazů na literaturu představují autocitace. Naopak kladem práce je jistá ostražitost, s níž autor přistupuje k většině závěrů, včetně svých vlastních, a znovu nás tak upomíná na fakt, že o raném středověku toho s úplnou jistotou nikdy mnoho znát nebudeme.

Knihou není prosta drobných omylů a zjednodušení. Autor například hovoří o tom, že chorobopisové byli svěceni samotným diecézním biskupem (315), což je spíše stanoviskem doby, kdy již začala tato instituce upadat a byla snaha ji z církevního života vytěsnit. Na jiném místě sice autor vyzdvihuje, že misionáři z dalmatského prostředí bezpochyby neměli problémy s domácím jazykem; znalost domácích jazyků však lze předpokládat u misionářů obecně, neboť kázání vždy probíhala v domácím jazyce, respektive prameny jenom výjimečně zmiňují, že byla překládána. Konečně i Měřínského shrnutí Konstantinova života přebírá legendistická topoi, aniž by byly reflektovány např. výsledky práce Vladimíra Vavříka, které výtečně demaskují strategii jejich autora.

Byť kniha kvůli absenci syntetické linky nemožňuje kontinuální čtení, nabízí celou řadu cenných kritických postřehů a zejména pro archeologa je užitečným shrnutím výsledků staršího bádání. Proto si jistě nejen najde cestu do knihovničky zájemců o raně středověké dějiny, ale i poskytne příhodnou oporu studentům kurzů „slovanské archeologie“.

DAVID KALHOUS

Ferdinand ULIČNÝ, *Dejiny Slovenska v 11. až 13. storočí*, Veda, Bratislava 2013

568 s., ISBN 978-80-224-1292-6

Publikácia profesora histórie na Prešovskej univerzite Ferdinanda Uličného syntetizuje doterajšie poznatky o vývoji územia, spoločnosti a mocenských štruktúr na Slovensku v arpádovskom období Uhorského kráľovstva. Nie je preto nepodobná svojim zameraním Chaloupeckého Starému Slovensku z roku 1923. Uličného monografia nepoukazuje na udalostné politické dejiny, ktoré by boli podané typicky naračným spôsobom, ako ich môžeme študovať v prácach iných autorov, ale v jednotlivých kapitolách sa sústreďuje na štruktúrovanie spoločnosti a štátu podľa viacerých kritérií.

Prvé dve časti knihy vymedzujú Slovensko tohto obdobia ako územnú časť vtedajšieho Uhorska.